

Szigethy István

NÉGY NEMZEDÉK VÁLASZTÁSA

Szigethy Antal, Elemér, Árpád és István írásaiból

*„...ők én vagyok már,
gyenge létemre így vagyok erős”
József Attila: A Dunánál*

*„Valós ős vele ír...”
Mester Kend'*

*„A családi tudattalan a választás nyelvén beszél.”
Szondi Lipót²*

Különös érzéseket éltem át, mikor 2004 decemberében, az Armálisok című könyv³ bemutatóján gyönyörű, sokszínű nyomtatásban ismét láthattam családunk ősi címerét. Földéződött gyermekkoromból lakásunk a Berzsényi utca 8. alatti városi bérházban. Édesapám a címert a nagyobbik szobánk Mária utca⁴ felőli falára, a két ablak közé helyezte el, tizenkilencedik századi családtagjaink megbarnult fényképei fölé. Bárki láthatta – pedig akkoriban, a Rákosi-korszak félelmei közepette sokan még a nevük megörökölt írásmódjától is menekültek.

Mit mozgat meg bennem most, a harmadik évezred első éveiben az évszázadokon átnyúló családi önazonosságunk jelképe? Hiszen kit érdekelnek már az egykori előjogok, melyek felszámolásáért a zalai köznemesek legjobbjai is sokat tettek...

Visszagondolok: 1984-ben költöztünk. Rég meghalt apám íróasztalából előkerült néhány tizenkilencedik századi dokumentum, ezeket felnőtt fejjel akkor olvastam először. Köztük számos Szigethy Antal, Tóni bácsi iratai közül maradt nálunk. Ahogy belőlük egyre jobban megismertem gondolkodását, viselkedését, mind közelebbinek éreztem. Meg is döbbsentem kissé: hiszen amit sajátomnak véltem, bebizonyosodott, hogy közel sem csak az enyém.

Földéződnek hozzá az öreg fényképek dédszüleimről, Szigethy Sándorról és Galsai Kovách Alojziáról. Mellettük a két testvéré: Szigethy Antalé és Galsai Kovách Ernőé. A következő képen dédanyám szülei, Galsai Kovách Vendel és Rákóczy Julianna tekintenek ránk már örök harmóniában. Megjelennek előttem az általam is ismert eltávozottak: nagyapám, Elvira néni, édesapám, Júlia nagynéném, Sándor és Tibor nagybátyám, fülemben visszacsengnek beszélgetéseink.

Mennyi a közös... Nemcsak a vonásaink. A lelkünk, gondolkodásunk még inkább. Ismétlődnek a reakcióink, választásaink. Még a stílusukban is gyakran magamra ismerek. De hiszen „ők én vagyok már”: géneiket megörököltem, évezredes továbbélésükhöz most éppen az én testemet építették maguk köré, az én sorsomat alakítják. Hogy mindez folytatódjék fiaimban.

Átéltettem újra, amit Szondi Lipót sorselméletéből érthettem meg mélyebben. Hadd idézzem néhány gondolatát a családi sorsról:

„A családi tudattalan a tudattalan azon része, melyet a géneken keresztül az ősök ellentétes törekvései határoznak meg.”⁵

„...az egyén sorsa a vérrokonság kényszerén keresztül mint egy végzetes természeti törvény következménye, valamint az ősök történetének fizikai és morális kényszerűsége jelenik meg.”⁶

„...a sors a létezés két különböző darabjából tevődik össze: az ősök öröklött kényszeréből és a személyes szabadságból, amelyben az én választ sorslehetőségeinek tudatossá válása után.”⁷

„Az összes gén természetében közös, hogy minden gén a családi törzs – vagy múlt – természetéből egy törekvést visz át a következő generációra. Minden gén – amint az a geneológiából kezdettől fogva ismert – arra törekszik, hogy egy korábbi állapotot visszahozzon az új generációban.”⁸

*

Elgondolkodásomból kedves ismerősöm, édesapám művelődési házi munkatársa, Pontház presszós asztaltársaságuk – szavaikkal – „nagyasszonya”, Nyakasné Túri Klára riasztott fel: miért nem írom meg családunk történetét? Szép feladat lenne, de most az események sorba állításánál a mélyebben közös jobban érdekel. A hét évszázados történet amúgy is történelmi felkészültséget igényelne. Talán valaki egyszer rászánja magát, ehhez csak néhány adalékot sorolok fel.

Az első feljegyzés 1311-ből maradt fenn családunkról.⁹ Központja Óhídon volt évszázadokon át, róla kapta előnevét is. Itt és a szomszédos Mihályfán még ma is élnek Szigethyek, találkoztam néhányukkal.

A család hosszú története során volt, aki a Mohács utáni szlavóniai csatákban vett részt, más a prágai császári udvarban csillagászokodott, megint más a Berlini Operaház tagjaként énekelt. Egy ág Spanyolországba távozott, szerzett grófi címet Seguetti néven. Zala megye archontológiája a megyei tisztviselők között nyolc Szigethyt sorol fel az 1773 és 1949 közötti időből.¹⁰ Két ág lakott Egerszegen a tizenkilencedik és huszadik században. Tartották, tartjuk a rokonságot, bár közös ősünk, Gergely 1700 körül élt.

Ükapám, Szigethy István még Óhídon született, 1814 őszén költözött a megyeszékhelyre.¹¹

A telekkönyvezés, helyrajzi számok előtti adásvételi szerződés, helyi regisztráció még a szomszédokkal azonosította a megvásárolt házát. Így „ezen ingatlan föll szélrül Tks. Deák József Tábla Biró Ur... szomszédságában lévő...”. E szomszédság, személyes kapcsolat, különösen a Deák József által korábban évekig nevelt, 1814-ben még tizenegy éves unokaöccs, Ferenc később meghatározóan befolyásolta családunk történetét.

Galsai Kovách Vendel és
Rákóczy Jullanna

Galsai Kovách Ernő

Galsai Kovách Alojzia

Szigethy Sándor

Ükapámnak négy fia született: Antal, Benedek, Sándor és Károly. Antal gazdag életéről részletesen beszámolok majd – írásunkban ő képviseli az első nemzedéket. Károly az 1850-es évek egerszegi közigazgatásában töltött be fontos szerepet.¹²

Sándor dédapám szintén jogász volt. Galsai Kovách Alojziával házasodott össze, Galsai Kovách Vendelnek – megyei várnagynak, 1848-ban a zalai önkéntes vadászcsapat vezetőjének,¹³ a Zalai Titkok¹⁴ írójának – a lányával és az Aradon halálra ítélt, de kegyelmet kapott Ernőnek¹⁵ a testvérelével. Két gyermeküket én is ismerhettem: Elemér nagyapám közös írásunkban a második nemzedéket képviseli, Elvira néni pedig az első egerszegi óvónőként írta be nevét a város történetébe.

Degré Miklós visszaemlékezéseinek nemrég megjelent egerszegi fejezetében¹⁶ többször említi családjunk tagjait. Amikor törvényszéki elnöki kinevezése után Egerszegre költöztek, először Szigethy Elvirát keresték fel. Még Vácról ismerték, mikor meglátogatta Ernő nagybátyját, Degréék barátját. Milyen természetesen írt a márciusi ifjú fia barátságukról az egykori honvédőrnaggyal, aki a kivégzett tábornokokkal együtt raboskodott, és maga is átélhette az önkény förtelmét, mikor a bíró halált mondott ki rá... Negyvennyolc hogyan élt tovább a fél évszázaddal későbbi egymásra találásukban!¹⁷ Degré Miklós legközelebbi itteni barátjaként említette Szigethy Elemér ügyvédet a másik egerszegi ágból.¹⁸ Írt fia, Szigethy Tibor tragikus, regénybe illő szerelméről is – aki később mégis mást vett feleségül: Skublics Franciskát, azaz Ferikét, Keresztury Dezső egykori tánciskolai ideálját.¹⁹

Galsai Kovách Ernő egyik akvarellje az aradi vár udvaráról 1849 őszén

Nagyapám gyermekei közül négyen érték meg a felnőttkort: sorrendben Julianna,²⁰ Árpád, Sándor²¹ és Tibor.²² Édesapám, Szigethy Árpád képviseli a harmadik nemzedéket. Róla elsősorban az ötvenhatos könyvekben emlékeznek meg, örökítik meg az utókor számára, amit a Városi Forradalmi Bizottságban vagy a győri Dunántúli Nemzeti Tanácsban tett. És ha már tánciskoláról írtam – a régi Egerszegről szóló könyvekben vagy a Göcseji Múzeum helytörténeti kiállításán fényképeket láthatunk édesanyám, Farkasovszky Terézia városi eseménynek számított tánctanfolyamairól.

Egerszegen egyedül maradtam családommal: fiaimmal, Zoltánnal, Balázssal és Andrással. Sándor nagybátyám ágán fia, László és az ő fia, Bálint él még. Júlia nagynéném unokái, Juhász Miklós és Ingrid Budapesten laknak. Ahogy a másik egerszegi ágból Szigethy Tibor és Skublics Franciska gyermekei, Andor és Kornélia ugyancsak.

Az éppen most és itt élő láncszem így én vagyok e sorban – de nyilván csak egy láncszem. Magának a „láncnak” a bemutatásához ez bizony kevés. Szólalunk meg hát elődeimmel együtt: mennyiben szemléltethetjük Szondi Lipót felismeréseit a családi sorsról, a más és más körülmények között visszatérő választásról? És mi ebben a lényegi, a valóban közös? Ehhez dédapám testvérétől, nagyapámtól, édesapámtól válogathattam írásokat, foglaltam keretbe – már a negyedik nemzedékként.

Szigethy Antal

1827. január 27-én született Zalaegerszegen. Iskoláit ugyanitt, aztán Nagykanizsán és Szombathelyen végezte. Deák Ferenc öt részesítette először a Deák-alapítvány ösztöndíjában:

„Szigethy István Táblabíró urnak fiját Antalt, ki most Kanisán oskoláz nevezem ki ezennel a folyó oskolai évre azon alapítvány egyik helyére, melyet T. Ms. Zala Vármegye Rendeinek kegyessége nevemre alkotni méltóztatott. Kelt Zala-Egerszegen october 2-án 1841. Deák Ferencz”

Ekkor hasznosították először a pénzt, melyet Deák a sajátjával kiegészítve alapítványba helyezett – ahelyett, hogy a gyűjtés eredeti célja szerint a tiszteletére rendezendő ünnepségre, fáklyás felvonulásra költötték volna el. Évtizedek múlva, Szigethy Antal nekrológiájában is megemlékeztek az ösztöndíjról:

„Deák Ferenc pedig, ki személyesen ismerte...²³ arra az alapítványra nevezte ki, melyet Zala vármegye karai és rendei az ő nevére alapítottak... Mint a Deák-alapítvány első ösztöndíjának élvezője, végezte gimnáziumi tanulmányait. A jogot Győrött a legjobb sikerrel végezte.”²⁴

1847-ben fejezte be tanulmányait a jogakadémián. Rövidesen átélhette élete legmeghatározóbb élményét. A megyegyűlés október 4-én, a megyei követek, Tolnay Károly és Csúzy Pál megválasztása után meghozta a következő határozatot:

„3615-ik szám alatt: Meg lévén a Megyének Országgyűlési két Követei választva; miután a Rendei a Magyar ifjúság szellemi ki mivélésére az Országgyűlési tapasztalást legfőbb, 's majd nem egyedüli eszköznek esmérlik, azért 's a t. Országgyűlési Követ Urak mellé Irnokoknak: Kerkapoly Tódort,²⁵ 's a t. és Szigethy Antalt el választották.”

A húszéves jogász így lehetett jelen az újkori magyar történelem legfontosabb eseményeinél Pozsonyban, majd Pesten. Hallgatta Széchenyi, Kossuth, Batthyány és társaik beszédeit. Kerkapoly István alispán fiával együtt ismerkedtek az országos közélettel, jurátusként segítettek Zala megye követeinek a munkáját. Birtokomban van Tolnay Károly és Csúzy Pál saját kezűleg írt igazolása arról, hogy mellettük milyen hasznosan dolgozott. Átélté azt is március 20-án, hogy Csúzy Pál lemondása után otthoni támogatója, Deák Ferenc mekkora ünneplés közepette tért vissza az Országgyűlésbe, már nemcsak zalai követként, hanem az első magyar kormány igazságügyminiszter-jelöltjeként is. Középről láthatta, hogyan születtek meg a következő hetekben az áprilisi törvények, kezdődött a korszerű, jogállami Magyarország megteremtése. Pesten megismerkedett a márciusi ifjakkal, magával Petőfi Sándorral is. Az 1848–49-es Országgyűlésen báró Gerliczy Mihály távollévő főrend követeként vehetett részt. Debrecenbe már nem követte a képviselőket, 1849. január 16-án hazaérkezett.

1848. december 2-ára, a törvényes uralkodónak elismert V. Ferdinánd uralkodásának utolsó napjára keltezte kapta meg ügyvédi kinevezését, melyet a király nevében Zarka János királyi személynök adott ki. 1849. május 31-étől ügyvéd, 1860–61-ben bíró. Az 1875-ben megalakult ügyvédi kamara első alelnöke, 1890-től haláláig elnöke. Apám elmondása szerint egykori patrónusának, Deák Ferencnek is Pestre költözése után intézte néhány zalai ügyét – bár kapcsolatuknak erről a szakaszáról egy aláírt kései Deák-fényképen kívül nincs más dokumentumom. Tóni bácsi a megye és a város köztisztületben álló egyéniségévé nőtte ki magát, a közélet legkülönbözőbb területein vállalt feladatot. Csak a legfontosabbak közül: 1870-től Zala vármegye törvényhatósági bizottságának tagja, állandó választmányának alelnöke. A zalaegerszegi közgyűlés tagja, tanácsnoka. Sokat tett a rendezett tanácsú várossá alakulás érdekében is.²⁶

Megvalósulásakor, az 1885. május 13-i ünnepi alakuló közgyűlésen az ülést megnyitó Svastits Benő alispán őt kérte fel jegyzőkönyv-vezetésre. Így ő részesülhetett abban a megtiszteltetésben, hogy először rögzíthette már hivatalosan is: „Zalaegerszeg rendezett tanácsú város”.

Részt vett a gazdasági életben is. 1873-tól 1888-ig a Zalavármegyei Gazdasági Egyesület titkára. A zalaegerszegi vasútvonal létesítésében meghatározó szerepet töltött be a szervező bizottság titkáráként.²⁷

1893-tól lett a Zalavármegyei Takarékpénztár igazgatója. A városi iskolaszék elnökeként segítette a ma is működő első iskolák, óvoda létesítését. 1896-ban nevezték ki a felső kereskedelmi iskola miniszteri biztosává.

1898. június 21-én halt meg Zalaegerszegen. Temetésén testületileg jelent meg a megye és a város tisztkara, élén gróf Jankovich László főispánnal. A Zala megye újság első két oldalán búcsúztatta. Ebből egy mondat:

„Akik közelebbről ismerték, bámulták benne a rendkívüli munkásságot, a szigorú pontosságot és lelkiismeretességet, amellyel tiszteletbeli állásait betöltötte.”

Ismerkedjünk mi is közelebbről stílusával, műveltségével, gondolataival. Olvassunk bele legfontosabb közéleti írásába: 1896-ban a város millenniumi ünnepségén elmondott, reformkori példaképeihez, patrónusához méltó hatalmas ünnepi beszédébe, keressük az áradó körmondatokból, ami időszerű számunkra is, vagy akár időtlen, örökérvényű tanács. A három újságoldalnyi szövegből a bevezetést szinte teljes terjedelmében idézem, a történelmünket, akkori jelenünket végigelemző részekből pedig néhány fontosabb gondolatát emelem ki.²⁸

Tisztelt képviselőtestületi közgyűlés!

Meghatva a mai ünnepélyes nap magasztos jelentőségétől, elszorult szívvel, elfogult kebellemmel, aggódva emelkedem fel szólásra.

De hogy is ne! Hiszen méltatnom kellene az ünnepély jelentőségét annak nagyszerűségéhez illően; szemeink elé tárnom a honfoglalás világtörténelmi eseményét, a halálos harcok fergetegeit, a kitarító hősi küzdelmeket, s ezeknek elért fényes jutalmát, a vérrrel megszerzett, vérrrel áztatott földön – a honalapítás régi dicsőségét, melyről pedig még nemzetünk nagy költője is, midőn azt megénekelni lelkesült, kétkedve szólva felkérde:

*„Hol vagyon, ki merész ajakát hadi dalnak eresztvén,
– késő százak után, méltán láttassa vezérlő
Árpádot, s hadrontó népe hatalmát?”²⁹*

Szemeink elé kellene tárnom nemzetünk ezeréves történelméből ékes szavakban a fényes eseményeket, melyek a magyart naggyá, nevét tiszteltté tették, hogy a szép múltak emlékein lelkünk örömben repedzen; a keserűség fájó érzéseivel elpanaszolnom a rút pártviszályokat, melyek gyakran vesélyes féregként emészték a nemzet életerejét, hogy elijesztő rémül szolgálna a jelenre s jövőre; a fájdalom bánatos hangján ecsetelnem a gyásznapokat, midőn a vad mongol, tatár csordák százezrei romhalomba döntötték, sivataggá pusztították e hazát; a gyásznapokat, midőn másfél századig nehezedett reánk a félhold uralma; lelkesítő szavakban magasztalnom a dicső napokat, midőn Nagy Lajos, Mátyás, az igazságos fején ragyogott a magyar Szent Korona, melynek tündöklő fénye besugározza Európát, s ez tisztelve hajolt meg annak fénye, a király s a nemzet előtt; himnuszokban kellene dicsőítenem a rabigát összetörő nagy Hunyadi s azon hősöket és névtelen félisteneket, kik hazánk függetlenségéért, alkotmányáért, állami önállóságáért, az ármány, az elnyomattatás, az erőszak ellen küzdve itt, e haza szent földjén hordozák s győzelemmel diadalra vezették a szabadság véres zászlóit.

Ámde ehhez ifjú szív melegsége, ifjú szív fellobogó lángja, ifjú kebel rajongó lelkesedése, ifjú ész és értelem ihletett ékesszólása kellene, s midőn én az élet gondjaitól, fáradalmaitól, fájdalmaitól megtört életem hanyatló alkonyán állva, és erőim, tehetségeim elégtelenségét ismerve, agg korommal, megzavart

egészségi állapotommal s a hangom terjedelme gyengeségével teljesen indokolt vonakodásom ellenére merészkedtem vállalkozni... szolgáljon mentségemül, hogy erre egyedül az indított, hogy mélyen tisztelt polgártársaim, barátaim felém irányuló bizalma, kívánsága s akarata előttem olyan nagy becsű volt, melyet csekély erőim szerint híven teljesíteni elodázhatlan polgári kötelességemnek ismertem.

Ezer év! Nagy idő még nemzetek, államok életében is. Hiszen a világ teremtésétől fogva – ... az ószövetségi reveláció szerint, mint az első emberpárnak a földön megjelenésétől emlékezik – még hatezer év sem telt be egészen, s mi a honalapítástól fogva ezer... óta bírjuk szeretett hazánkat, míg a világhódító Nagy Sándor, az Európát megrettentő Attila, Dzsingisz kán s fiainak birodalma, kik pusztító fergetegként dúltak fel két világrészt, alig egy-két századig tartott uralma után romba dőlt, megsemmisült.

A legmélyebb hálával kell tehát elismernünk, hogy a Gondviselésnek a magyar nemzet fölött örökös különös kegyelme volt, mely őseinknek e drága földet megszerezni – ezen hazánkat megalapítani, s azt ezer év vérzivatarjai között is nekünk megtartani segítette.

Hiszen történelmünk kútforrásai szerint őseink már őshazájukból, Ázsiából sem mint pusztító hordák rabló kalandokra, nem ismeretlen országokba zsákmányokra, hanem öntudatosan kitűzött célra indultak el: vitéz fegyvereikkel visszafoglalni, megszerezni azon földet, melyet hun őseink után örökségüknek hittek, s a visszaszerzendő földön ősi jogon új hazát alapítani; mint a költő szerint a hő Álmos vezér mondá:

„Túl bércen és lapályon a szép hon ott vagyon
Halakkal és vadakkal s arannyal gazdagon:
Miénk, csak kell akarnunk, mert rég miénk vala,
Mevette drága véren nagy őünk, Attila.

Miként sasok csattogva megszálljuk a hazát,
Belévetjük virágul a szent egység magvát;
Az évek nagy könyvébe vért s tetteket írunk,
És ami vért elontunk, érette lesz honunk.⁷³⁰

Ezen öntudatos cél, a kitűzött vállalkozás nagy és nehéz munkája, a hosszú út előgördülő ezer akadályai, a népek előreláthatott erős ellenállásai, melyeken hogy áthatolhassanak, hősieken győzedelmeskedniök kell, mert győzelem nélkül az egész útnak indult nemzet szétszórtni s megsemmisülni fog – érlelte meg bennök azon bölcs határozatokat, azon sarkalatos alapfeltételeket, melyeket a hét törzsfőnök mint a nemzet képviselői egyértelműleg közös akarral megállapítottak, s mint változhatatlan alapszerződést vérükkel megpecsételve a vérszerződésbe foglaltak...

Belátták őseink, hogy a folyamatos harcok erejüket felemésztik, a pusztított országok zaklatott népeit ellenük gyűlöletre, szövetkezésekre kényszerítik, kik által közös erővel megtámadtatván, megsemmisíthetnek, s a vérrel szerzett hazát elveszíthetik. Nemcsak a rabló kalandokkal felhagytak, hanem Géza fejedelem bölcsességével, eszélyes eljárásával a nemzet meggyőződésévé érlelte, hogy a megszerzett új hazát csak úgy képes megtartani, Európa államai közé felemelni, ha az európai civilizáció, művelődés útján halad, minek egyedüli s feltétlen alapja a kereszténység elfogadása, mi őseinknek önfenntartási ösztöne, az új haza iránti szeretete, a helyzetet felismerő érett eszű megfontolása, politikai bölcsessége mellett, kényszer, erőszak, nagyobb ellentállás és rázkódtatás nélkül meg is kezdehetett, Géza fia, István által pedig – buzdítatva a vallás szent ihletétől is – be is fejeztethetett.

Őseinknek ezen eszélyes, bölcs eljárása nemcsak előttünk, késő unokák előtt, kik kegyelettel s hálával viseltetünk irántuk, de minden elfogulatlan előtt is, ki a történelem ezen lapjait olvassa, dicsőségére válik. Dicsőségére válik még akkor is, ha úgy fogja fel, mint én arról meggyőződve vagyok, hogy őseinknél a kereszténység megismerése s elfogadása lelküknek egy rég érzett szüksége, ismeretlenül is hő vágya volt. Hiszen ők nem voltak bálványimádók, hanem az ő tiszta eszű felfogásuk szerint – ha bár pogány szertartásokkal – de egy legfőbb lényt, a mindenség fenntartóját, alkotóját imádták. Tehát ugyanazon legfőbb lényt, ki mint nagy Jehova Horeb hegyén az égő csipkebokorban, a Sínai hegyen dörgés és villámlások

között égi háborúban revelálta magát. Ugyanazon legfőbb lényt, ki hogy a megdönthetetlen, elévülhetetlen erkölcsi világrendet megalapítsa, emberi testet öltve magára, tanítá és hirdeté Palesztina földjén a testvériség, a felebaráti szeretet, a könyörületesség, a béke, az örök igazság ígét, melyeknek isteni fenéjét, igazságát, a Golgotán kiszenvedett halálával erősíté meg. Ugyanazon legfőbb lényt imádták, kit mint ök, mi is mély hálával imádunk: a „magyarok egy Istenét”...

Nem is kellett volna ezeréves nemzeti életünk örömnépén a gyászos múlt emlékeit felidézni, de tettem azért, hogy lássuk, miként nemzetünk, ha nem teheté győzödelmes fegyverekkel, a nagy veszélyeken összetartva, józanságával, kitartásával a szenvedésekben, hazáját a végenyészet örvényéből is kimentette...

A hazát fenyegető nagy veszélyre a pártviszályokat, az önérdékeket is elnémitotta a hazaszeretet...

Engedje meg a tisztelt közgyűlés, hogy annak feltűntetésére, hogy Zala vármegye, mely mindég a szabadelvűség zászlója alatt harcolt, akkor minő állást foglalt, miként lelkesült, az 1790. évi május 4-én... Zala-Egerszegen tartott közgyűléséből a vármegyékhez magyar nyelven intézett átiratát... felolvashassam...

A korlátlan uralomhoz görcsösen ragaszkodó birodalmi központi hatalom nemcsak az alkotmányunk ellen megsemmisítési beolvasztási rendszerét követte, de úgy a szellemi, valamint az anyagi téren Magyarország szabadelvű értelmiségének megfeszített törekvése ellen minden haladást lehetetlenné tett...

Az uralkodó összehívta az országgyűlést; úgy az uralkodó, mint a haza bölcse által vezetett nemzet hű kívánsága lévén a békét, egyetértést nemzet és uralkodója között helyreállítani, különös jóakarattal, a nemzet engedékenységevel létesült is. Magyarország ismét feltámadott halottaiból.

A nemes lelkű magyar nemzet láncaiból alig kiszabadult kezével fátyolt vetett a múltakra, s ugyanezen békére nyújtott kezeivel az uralkodó fejére tette Szent István koronáját...

Add meg, Uram, hogy a felkelő nappal, mely második évezredünk hajnalán derült egünk felett árasztja szét sugarait, együtt emelkedjék fel mindég derült egünkön hazánk, nemzetünk jóléte, boldogsága, dicsősége a nap delelő pontjára, s akkor világrendszeret alkotó mindenhatóságod szavával parancsold: „Állj meg nap!” – hogy a delelő ponton lehanyatlás nélkül hazánk, nemzetünk jólétben, dicsőségben évezredekig... éljen!³⁷

Szigethy Elemér

A második nemzedéket nagyapám képviseli.³² 1870. január 16-án született Zalaegerszegen, itt is halt meg 1951. szeptember 2-án.

Erdélybe költözött, Szolnok-Doboka vármegyében, a nagyilondai járáshoz tartozó Nagybúnyban dolgozott sokáig jegyzőként. Itt nősült meg, születtek gyermekeik. A költő Fodor József emlékirataiban megörökítette, emberileg mit kapott tőle, mikor jegyzőgyakorokoskodott mellette. Vagy hogyan élte át első szerelmét nagynéném iránt³³...

A román bevonulás, még inkább annak anarchikus előzményei megsemmisítettek mindent, amit addig elértek. Az életüket is fenyegető helyzetben különösen becsülöm, csodálom nagyanyám, Forthuber Karolin bátorságát, keménységét, helytállását.³⁴

Nagyapám megpróbáltatásait három írásában is megörökítette. Ezekből néhány részlet:

1918. november 8-án hajnali négy óra felé lakásomon felkeresett Farkas Vilmos nagybunyi kocsmáros, és figyelmeztetett: legyek óvatos, mert az este kocsmájában a forradalom folytán előkerült, eddig bujkált katonaszökevény és más hasonló egyének elhatározták, hogy másnap engem az irodámban megtámadnak, a szobámba kézigránátot dobnak be. Azt tanácsolta, hogy menjek el a községből, majd családom biztonságáról ő és a többi tisztességes gazda gondoskodni fognak. Én már akkor azonnal családomat viszahagyva bementem Nagyilondára, a vasúti állomásra, hogy onnan Déstre menjek, és segítséget kérjek...

Családomra az éppen szabadságon otthon lévő Fodor József gyakornok, önkéntes tizedes, feleségem akkor otthon szabadságon lévő unokaöccse, Buday Miklós önkéntes tizedes, fiam, Szigethy Árpád és még vagy tíz-tizenkét józan gondolkodású gazdaember vigyázott. Ekkor már Ilondán három nap óta folyt a fosztogatás, lövöldözés, és a nép annyira el volt vakulva, hogy a béke és rend érdekében Désről kiszállott dr. Mihályit is megdobálta és elkergette... E napon Ilondán fegyverhasználat is volt, és valami negyven-ötven ember maradt az utcákon. Leányom hároméves kisfiammal másnap utánam jött Désre, feleségem azonban ottmaradt egészen december 10-ig...

1918. december 20-án a románok megszálltak bennünket, hivatalomba nem engedtek vissza... Engem azonnal elbocsátottak állásomból.

1919. január 1-től fizetést sem kaptam sehonnan. Hatodmagammal éltem Désen minden jövedelem nélkül, hogy élni tudjunk, el kellett adogatni, amit lehetett...

1919. év február havában magához kéretett dr. Mihályi Tivadar akkori prefektus, és felszólított, hogy vállaljak állást a román impérium alatt... azt kívánta tőlem, hogy Ferdinánd királyra tegyek esküt. Ezt a kérést nem teljesítettem... azt válaszolta, hogy akkor engem – mivel nem Erdély területén születtem – ki fognak utasítani. Így is történt. 1919 március havában... meghagyták, hogy harminc napon belül Románia területét hagyjam el.

...Magyarországon aztán kiűtött a kommunizmus, és a magyar-román határt lezárták...

...feleségem többször volt kint Búnyban a nyár folyamán, mivel volt egy őszi roz- és búzavetésem. Ezeket feleségem learattatta. Amikor azonban pár hét múlva kiment, hogy azokat elcsépeltesse, azoknak a mezőn csak hűlt helyét találta... Feleségem hiába panaszolt, soha jogorvoslást nem kaptunk, hanem himeltek-hámoltak, és azt kérdezték, hát mit csináljanak...

Így maradtunk egészen szeptember hónapig, amikor is a kiutasító rendeletet ismét kézbesítették, és annak folyományaként... kénytelen voltam Erdélyt elhagyni.

Volt hová jönniük, nem kellett átélniük a vagonlakók megpróbáltatásait: visszatértek Zalába. Nagypám községi jegyzőként dolgozott itt is, majd nyugdíjazása után a Zalaegerszegi Ügyvédi Kamara adminisztrátoraként. E minőségében írta már az újabb háború után Boschán Gyula örökös ügyvédi kamarai elnök, magyar királyi kormányfőtanácsos³⁵ unokájának a következő levelet:

Kedves Uramöcsém!

Hogy a kamara feloszlott, a volt elnökök arcképeit szétszöttük a rokonok között, s így boldog emlékü, kedves Nagyatyja arcképét elküldöm Önnek, ami azt hiszem, nagyon kedves, drága, de szomorú emléke lesz.

Én is – de mondhatom, hogy talán az egész város közönségének legnagyobb része – szeretettel emlékszünk vissza a mi kedves Gyula bátyánkra, akit csak tisztelet és köszönetet vett körül.

Kisgyermek koromban sokat ültem ölében, amikor nagybátyámnál patvarista volt.

Higgye meg k. Uramöcsém, nagyon sokan vagyunk jóérzésű és jó ízlésű emberek, akik azt a XX. századnak szégyenét elítéltük és szégyelljük.

Isten vele, szívélyesen üdvözlí

Ze. 1948. III. 8.

Szigethy Elemér bácsi

„Kisgyermek koromban sokat ültem ölében, amikor nagybátyámnál patvarista volt.”

Milyen természetes a kép! Mennyire a még emberi, reménykedő deáki kor hangulatát tükrözi, valamikor az ezernyolcszázhetvenes évekből... És mennyire nosztalgikus álommá vált 1948-ra, a történelem legborzalmasabb másfél évtizedének átélése után.

Az említett nagybácsi Szigethy Antal, aki mellett az ifjú Boschán Gyula „patvaristaként” – ügyvédbojtárként – tanulta az ügyvédkedést. A régi nemesi családból származó, egykori Deák-ösztöndíjas, negyvennyolcas jurátus „princípálsként” a világ legtermészetesebb módján vállalta, hogy tovább képezze a tehetséges, Párizsban is tanult zsidófiút. Az ember minősége számított számára – nem pedig a következő században tetőződött kirekesztő, előítéletes örület, melynek csirái azért akkoriban is megjelentek. Másfelől Boschán Gyula számára is természetes volt, hogy megbízatást vállalt abban az időben még a Deák-pártban. Miért ne? És minden bizonnyal nagy megtiszteltetésként élte át később, már az első világégés után azt is, mikor az ügyvédi kamara örökös elnökévé választotta, vagy amikor Horthy Miklós kormányzótól kormányfőtanácsosi címet kapott.

De mit számított a vállalt, elkötelezett magyarsága, jóval kilencven év feletti életkora, megbecsültsége, a helyi közéleti vezetők közbenjárása, mikor Auschwitzba hurcolták... Lehetett akármilyen kitűnő, köztisztelőben álló ember közel egy évszázadon át, ha már a születési adataiért halálra ítélték.

A Deák Ferenc–Szigethy Antal-féle gondolkodásmód, emberség egyenes vérvonalát különösen a levél befejezése igazolta:

„Higgye meg k. Uramöcsém, nagyon sokan vagyunk jóérezésű és jó ízlésű emberek, akik azt a XX. századnak szűgyenét eltöltöttük és szűgyelljük.”

Így: „...szűgyelljük” – bár nem mi tettük. De megakadályozni sem tudtuk. Még időben, amikor lehetett.

A stílus, a megszólítás annyira tizenkilencedik századi... Jókai valamelyik regényében is olvashatnánk.

A deáki nagy nemzedék egyik kései képviselője, értékrendjének továbbvivője így, erről az erkölcsi színvonalról mondott ítéletet egy általa is nagyra becsült embertársának, kortársának elpusztítása kapcsán *„a XX. századnak szűgyenéről”*.

Arany János egyik töredékében így jellemezte Deák Ferencet: benne az *„ember nagyobb a hazafinál”*.³⁶

Bölcsessége, bölcsességük még időszerűbbé vált a huszadik század poklában. Büszke voltam nagyapám levelére, mikor először olvashattam. Azóta ezzel kiegészítve, még teljesebben az egykori nagy nemzedék üzeneteként őrzöm, amit a születésemkor nyitott emlékkönyvembe írt útravalóként:

Kedves kis unokám – Istvánkám!

Szerencsésen megérkezettél szülőid, az én és mindnyájunk nagy örömére. Kérem a mindenható jó Istent, óvjon meg minden veszélytől, tartson meg erőben, egészségben, hogy mindnyájan, de különösen szülőid örömet találjanak benned. Légy jó, szerény, szófogadó, emberbecsülő és tisztelő. Most már benned van reményünk, hogy a jövőben a Szigethy nevet továbbra is becsülettel fogod viselni, és arra igyekezzél, hogy a társadalomnak, embertársaidnak mindenkor hasznos és köztisztelőben élő tagja légy.

Áldjon meg a jó Isten, minden jóval, erővel, egészséggel. Higgy, remélj és szeress.

Ezt kívánja Neked

Elemér nagyapád

Szokásos emlékkönyvi bejegyzés? Bár valóban szokásos lenne... Ahogy nagyapám a másik levélben is a tizenkilencedik század legemberibb – egyben legmagyarabb, legsikeresebb – gondolkodásmódján üzent napjainknak, az unokájának küldött jókívánságok között sem olvashatunk pénzről, gazdagságról, hatalomról. Ezt azonban igen, a kor kiábrándító embertelensége ellenére is: *„arra igyekezzél, hogy a társadalomnak, embertársaidnak mindenkor hasznos és köztisztelőben élő tagja légy.”*

Szigethy Árpád

A harmadik nemzedéket édesapám képviseli. Erdélyben, Nagybunyban született 1902. november 27-én. Elsősorban tőle, példájából, beszélgetéseink során vettem át az évszázados váltóbotot – bár nagyapám, Elvira néni, Júlia nagynéném, Sándor és Tibor nagybátyáim története, a róluk szóló emlékeim is bőségesen gazdagították mindazt, amit a világról, az emberről, hazánkról ma is látok, gondolok.

Jogi végbizonyítványt szerzett, de nem doktorált még. Idősebbek emlékeznek még rá a negyvenes évek ipartestületi jegyzőjeként. Miután eltávolították innen, az ötvenes évek elején a Zala megyei Magtermeltető és Vetőmagellátó Vállalatnál dolgozott. Felismertem őt barátja és munkatársa, Rákosy Gergely Óriástök című szatírájának egyik rokonszenves szereplőjében is. A könyv modellje egyébként közös munkahelyük volt.

Jobbról: Szigethy Julianna, Árpád, Sándor és Tibor

Különösen emlékezetes marad, mikor 1956 októberében az egerszegi Várkörben, a bíróság előtti tüntetésen a tömegből mellőlem küldték be, hogy tárgyaljon a politikai elítéltek kiszabadításáról. Hirtelen nagyon egyedül maradtam. Féltem, találkozunk-e még. Aztán rövidesen kinyílt az egyik emeleti ablak, és beszélni kezdett a tömeghez. Lassan, higgadtan, az indulatokat csillapítva – és beszámolt az így is elért, békés sikerről: megnyílik a börtönajtó. Pontokba szedve követeléseket is rögtönzött(?) – ugyanilyen megfontoltan. Új arcát ismerhettem meg: ugyanazt a nyugodt, az ellenféllel is méltányos közéleti stílust, melyet később Deák írásaiban csodáltam.

Láttam közlőül, hogyan indult el az úton, amely napokon belül a Városi Forradalmi Bizottságba, majd városunk képviselőjében a győri Dunántúli Nemzeti Tanácsba vitte. Amire később ugyan ráment az egészsége és majdnem az élete is az állambiztonságiak hideg betonzárkájában kapott tüdővérzése miatt, de amiről mégis ennyit mondott: „*Megérte*”.

A fogda, majd az ott szerzett súlyos betegsége a többéves kórházi kezelés ellenére is megtörte egészségét, de lélekben erős maradt. Jól érezte magát a városi fotószakkör vezetőjeként, törhetetlen lelkierejével, humorral beszélgetett számtalan barátjával, ismerősével, kereste fel naponta Degré Alajossal közös törzsasztalát a Pontház presszóban, másik társaságát Simon Gyula rádiós műhelyében. De hogy a mosoly, a bármely nő valódi szépségére azonnal rátaláló bókok mögött mi feszült valójában, nekünk sem árulta el.

„Bibliája” a hatalmas Ady-összes volt. Rongyosra forgatta. Éreztem, mennyire átélte, mikor idézett belőle. Halála után fedeztem fel, hogy maga is próbálkozott versekkel. Sohasem beszélt róluk. Biztosan megengedi onnan fentről, hogy közülük legalább egy késeit nyilvánosságra hozzák, még ha töredékben is maradt, meg is döccen időnként: hogyan tárulkozott fel halála előtt nem sokkal – valamikor 1969 nyarán, őszén –, mikor első unokájában végre ismét fogódzóra lett. Tudtuk, hogy méltatlan megaláztatása miatt, élete mélypontján a szó kórházi valóságában is átélte: „*Vér volt veritékem, vérben elmerültem...*”

Mégis megrendítő volt olvasnunk, hogy az örökös mosoly mögött mi marta legbelül:

*Úgy megvert az élet, hányszor földre estem,
 Ám emberi embert hiába kerestem.
 Sebes lett a testem, sebes lett a lelkem,
 Vér volt veritékem, vérben elmerültem.
 Úgy vágytam a földről messze, messze menni,
 Akár elkárhozni, vagy megsemmisülni,
 De itt tartott fiam és a feleségem,
 Nem vetettem ezért életemnek véget.
 A halált csak vártam, úgy indultam volna
 Akár mennyországba, akár a pokolba.
 Mégiscsak hirtelen megújult az élet,
 Mikor az Úristen hozzánk küldött téged,
 Kicsike unokám, nagy szemű Zoltánom,
 Hogy keserűségem mosolyra változzon,
 Annyi várás után belépett az Isten,
 Elnyűtt világomban felragyogott minden.
 Mosolyt hoztál ismét – sebeinkre gyógyírt...*

Ennyi. Már nem fejezhette be, nem finomíthatta, nem csiszolhatta – rövidesen, 1969. október 29-én a zalaegerszegi kórházban szívós szervezete feladta a már évtizedes küzdelmet a zárka hidegében rátámadt betegségeivel. Mégis úgy érzem, a történelmi poklon, a személyes sárba tiprásán is túllépő, felülemelkedő, utolsó pillanataig bizakodó életerejének e versbe foglalt megnyilvánulása a legmélyebb, legmértőbb idézet, hogy lezárjam a megelőző három nemezdek üzeneteinek sorát.

*

Láthattuk: a felidézett tettekben, írásokban – kimondva vagy akár kimondatlanul – biztosan közös nevező, kiindulópont Deák Ferenc személyes hatása, példája.

Gyermekkori emlékem, hogy aláírt öregkori fényképét apám nagyszobánk falán nagyszülei és testvéreik portréi közé helyezte középre. Ezt Tóni bácsi kapta tőle, egykori patrónusától. Gyerekszemmel így családukhhoz tartozóként rögzült bennem ő is. Ahogy biztosan az is volt – persze nem vérségileg, hanem Tóni bácsi nevelítésén, értékrendjén, példáján keresztül.

Felnőtt fejjel, 1984-ben ismertem meg a régi családi iratokat. Foglalkoztatott Deák választása: miért éppen Szigethy Antalt részesítette elsőként ösztöndíjában? Szondi Lipót most is segített. A vonzalmak és ellenszenvek, a választások bizony nem véletlenek:

„...két ember öröklött elemeinek, génjeink latens ereje – melyeket családi tudattalanjuk öröklött génállományában azonosan vagy rokon módon hordoznak – egymásra vonzó hatást gyakorolnak.”³⁷

De ha ennyi hasonlóságot fedeztem fel Tóni bácsival, találhatok-e az őt kiválasztó, pályáján elindító Deákban is olyan közöset, ami taníthat, irányíthat? 1984-ben persze álmomban sem merült fel, hogy valaha a közéletbe kerülök. Politikusi magatartásánál ezért jobban érdekelt általában a személyisége, beállítódása, gyakorló ügyvédként pedig jogász, védői munkája. 1989 óta vált fontossá az is, hogy politikálási stílusát próbáljam egybevetni napi gyakorlatunkkal.

Deákban nem a „haza bölcsévé” magasztosult szobrot találtam meg, hanem egy végtelenül természetes embert, aki szinte személyes közelségben adhat példát, magyarázatot, cselekvési modellt sok problémánkra ma is. Olyan politikust, aki ismerte képességeit: öntudatosan élt velük, ha hívták, felkérték, ha hazánknak szüksége volt rá – de magától előtérbe nem tolazkodott. Tudomásul vette korlátait is, humorral, öniróniával, néha csendes fájdalommal. Kivételes képességeinek kibontását a belülről átélte, közel sem külsődleges magyarság, kereszténység, a Nyugat-Európából érkezett liberalizmus, felvilágosult gondolkodás helyezte szilárd alapokra. De a liberális pártvezér megbecsülte a többi nagy irányzat valódi értékeit is: szociális érzékenységét már a jobbágykérdésről elmondott első országgyűlési beszédével bizonyította, a szó pozitív értelmében vett konzervatív módszereket pedig gyakran felkészültebben alkalmazta, mint akik a konzervatívok soraiban vele ellentétes oldalon foglaltak helyet.³⁸

A személyes hatalom és a pénz nem érdekelte. Természetes egyszerűsége, belülről jövő, józan világlátása másban is megnyilvánult. Például róla a világgjáró arisztokrata Széchenyi – miközben nagyra tartotta őt – volt, hogy így beszélt: „*az egerszegi megyeháza ablakából látja Európát*”. De aki mégis – látta az egerszegi megyeháza ablakából is Európát. Annyira, hogy már 1840-ben, korát messze megelőzve, szinte Don Quijote hitével európai leszerelési értekezletet kezdeményezett.³⁹

A szabadságharc bukása után aztán saját introvertált, inkább befelé forduló lelkiállapotából eredő magatartása az egész ország passzív ellenállásának modelljévé válhatott. Miután pedig a kiegyezést tető alá hozta, érezte, tudta: már megtette dolgát. Miniszteri tárcát nem vállalt az új kormányban, de még azt is fölöslegesnek tartotta, hogy megjelenjen a koronázáson. Amúgy sem tudta elviselni a pátoszt.

Keresztury Dezső verscíme szerint „*a józanság lángelméje*” volt. Az egyik róla szóló történet szerint pedig a sajtóetikát ennyiben foglalta össze: „*hazudni nem szabad*”.

Azt hiszem, értem sérülékenységét is, pszichoszomatikus betegségeibe való menekülését, ha valamiben nem tudott részt vállalni. 1843-as visszavonulását, mielőtt tavasszal a helyi konzervatív „bunkokraták” alázták, buktatták meg a követválasztáson, majd megismétlésekor saját párthívei sem igazodtak eléggé etikai színvonalához. Vagy 1848 őszén ismét kivonta magát a nagypolitikából – tisztán látva, hogy a realitásokkal szemben romantikus lelkesedéssel csatákat lehet nyerni, de háborút nem. Érezte, mikor kell visszavonulnia, de számolt azzal is, jöhet még idő, mikor szükség lesz rá újra. Makacs kitartása előbb-utóbb eredménnyel járt. Ezzel a leginkább általa képviselt liberális változat bizonyította be életképességét a hirtelen fejlődésnek induló, viszonylag elmaradott körülmények között is, és különösen a kiegyezést követő első három évtizedben csodát csiholt ki a magyar szellemi és anyagi világból: megteremtette a korszerű Magyarország alapjait.

Mindez igazolja, lehet így is politizálni. De csak úgy tanulhatunk belőle, ha nem idealizálunk a valóságtól elrugaskodva. Ha tudjuk, hogy akkor is mennyi buktató, tévedés, széthúzás, más emberi negatívum hátráltatta döntéseinket, és önmagában is hányszor meg kellett küzdenie személyes bajaival, akár korlátaival, gyengéivel.

Ilyen szemlélet morálisan a hibák alól felmenthet, különösen ha újból is próbálkozhatunk. De sohasem oldozhat fel a tudatos, szándékos önzés, károkozás, a közpénzek megcsapolása, a választók becsapása, az aljas rágalmozás vagy másféle gazemberségek alól. Bármiféle pragmatizmusra, pártérdekre hivatkozva sem. Talleyrand cinikus bölcsessége, amely a hibát súlyosabbnak tartja a bűnnél, ebben az értékrendben megfordul.

Deák szerepe ezekben az írásokban sokkal személyesebb, közvetlenebb, mintha csak a történelmekönyvekből ismertük volna őt meg. Tóni bácsi közvetítésével így vált nekem is egyik legfontosabb támaszom a rendszerváltás utáni évek politikai zsidvásáraiban, adott biztonságot. Amire napjainkban, az új világhelyzet feltételei között leginkább szükség lenne bármerre.

Olvasom levelét úkapámhoz, az akkori Szigethy Istvánhoz, aztán a megyei közgyűlés határozatát, mellyel Tóni bácsit Pozsonyba küldte. Közös bennük az „oskolázás”, „kimívelés”, „tapasztalás”: a múlt, a megszerzett tudás továbbadása, hogy az emberiség energiájának nekünk osztott hányadát, a bennünk rejlő krisztusi talentumot minél hasznosabban, minél teljesebben – minél szabadabban kamatoztathassuk nemcsak magunk, de közösségeink számára is. Ahogy az előbbi mondatban természetesen megfért egymással a valamennyiünkben élő liberális, konzervatív és szocialista beállítódás rendeltetészerű oldala, talán idővel minél többen megértik: a feltétlenül szükséges közéleti szereposztás mögött azért mindenképp előtt egyek vagyunk.

Különös érzés ismét olvasnom e szellemiség legeredményesebb megtestesítőjének, Deák Ferencnek az ugyancsak Szigethy Istvánt megszólító sorait. Tudom persze, a címzett az úkapám. De mégis... Közben úgy érzem, hozzám is szól. Ezt az érzést szeretném továbbadni, négy nemzedék egymásra épülő írásaival igazolni, hogy a reformkori Zala igenis túlélte a huszadik század poklát, itt él bennünk, üzenni képes korunkhoz, napjaink tapasztalataival gazdagodva. Mert nagy szükség van rá.

Zalaegerszeg, 2005. augusztus 5.

Jegyzetek:

- ¹ E különös, nevemre szóló üzenet egészében megtalálható Barasits Zsuzsanna: Q – égi hírmondó című könyvében, Dee-Sign Kiadó, Budapest 2002, 199. oldal.
- ² Szondi Lipót: Ember és sors – Kossuth Könyvkiadó 1996., 10. oldal
- ³ Armálisok – nemesi címerlevelek a Zala Megyei Levéltár gyűjteményéből 1477–1898, Zala Megyei Levéltár, Zalaegerszeg, 2004
- ⁴ Később Sényi Ferenc utca, jelenleg Ispótyály köz.
- ⁵ Szondi Lipót: Ember és sors – Kossuth Könyvkiadó 1996., 10. oldal
- ⁶ i.m. 10. oldal
- ⁷ i.m. 12. oldal
- ⁸ i.m. 28. oldal
- ⁹ Akkor halt meg az első Szigethy Antal.
- ¹⁰ Zala megye archontológiája 1138–2000., Zala Megyei Levéltár, Zalaegerszeg, 2000., 482-483. oldal
- ¹¹ A szerződésre, regisztrációra Kapiller Imre hívta fel a figyelmet a közelmúltban.
- ¹² Róla Foki Ibolya írt elismerően Zalaegerszeg 1850–1860 című könyvében. (Zalaegerszeg, 2000.)
- ¹³ I.: A szabadságharc emlékei Zalában, Zalaegerszeg, 1998. – 25. oldal
- ¹⁴ A kéziratos könyvet édesapám a Zala Megyei Levéltárban letétbe helyezte.
- ¹⁵ Életrajza olvasható Bona Gábor: Az 1848/49-es honvédsereg Zala megyei születésű tisztjei című írásában. In: A szabadságharc zalai honvédei, Zalaegerszeg, 1992. – 19. oldal
- ¹⁶ Pannon Tükör 2005/1. szám, 66. oldal. Degré Miklós később betöltötte a legfontosabb bírói tisztet: a Kúria – jelenleg Legfelsőbb Bíróság – elnöke lett. Ő a márciusi ifjak egyikének, Degré Alajosnak a fia és édesapja az írásomban is többször szereplő ifjabbik Degré Alajosnak, jogtörténész professzornak, később a Zala Megyei Levéltár igazgatójának.
- ¹⁷ Ahogy újabb félészedék múltán, a következő nemzedékből a levéltáros Degré Alajos és apám barátságában is.
- ¹⁸ Degré Miklósnak nem mondták el, hogyan rokon a két ág – vagy még nem is voltak tisztában vele. Én viszont most éppen az ő írásából tudtam meg végre: miért tartott rokonságot családjuk a Szigethyekkel? Ezt fia, Degré Alajos csak megemlítette egyik beszélgetésünkön.
- ¹⁹ Keresztury Dezső: Szülőföldem – Argumentum Kiadó, Budapest, 1993., 46. oldal. Amikor ezt olvastam, rég „kilencvenesek” voltak. Szerettem volna megszervezni újabb találkozásukat. Franciska néni unokájával, Szigethy Evelynnel bele is kezdtünk. A sors közbeszólt: rövid időn belül mindketten végleg eltávoztak.
- ²⁰ Fodor József fiatalkori műsája: „Első szerelmem tizenhat éves koromban szakadt rám; első jegyzőm leánya, a kék szemű Juliska.” (Fodor József: Egy költészet története, Szépirodalmi Könyvkiadó 1975, 14. oldal) Később Juhász Miklós első felesége. Férje, keresztapám középiskolai tanárként, majd a Zala megyei Állami Építőipari Vállalat gazdasági igazgatójaként vált a város ismert, megbecsült személyiségévé. Ma is élő második felesége Ujlaky Margit, Ujlaky László színművész húga.
- ²¹ Jogász. Szerepel az Archontológiában. A keszthelyi egyetem rektori hivatalából ment nyugdíjba.
- ²² Orvos, nyugdíjazásakor a Székesfehérvári Városi Tanács V. B. Egészségügyi Osztályának volt a vezetője.
- ²³ A Deák-ház szomszédsága miatt minden bizonnyal születésétől kezdve, hiszen Deák Ferenc akkor már négy éve dolgozott a vármegyei közigazgatásban.
- ²⁴ Zalamegye, 1898. június 26-i szám
- ²⁵ Kerkapoly Tódor (Tivadar), a Tolnay Károly mellé beosztott másik jurátus később részt vett a szabadságharcban, így életrajza megtalálható Bona Gábor tanulmányában: Az 1848/49-es honvédhadsereg Zala megyei születésű tisztjei. In: A szabadságharc zalai honvédei, Zalai Gyűjtemény 33., Zalaegerszeg, 1992. – 26. oldal.
- ²⁶ Erről Ferencz Győző: Városalakító egerszegi tükök című írásában, dokumentumgyűjteményében bőven olvashatunk. Pannon Tükör 2005/2. szám, 57. oldal.
- ²⁷ Erről a Celldömölk és Csáktornya közötti vasútvonal létesítésének századik évfordulójára a MÁV Szombathelyi Igazgatósága által kiadott emlékkönyv is megemlékezik, több dokumentumot közöl.
- ²⁸ A kihagyásokat három ponttal jelzem.
- ²⁹ Vörösmarty: Zalán futása – első ének.
- ³⁰ Garay: A magyarok Mózese
- ³¹ A beszédet teljes terjedelemben közölte a Zalamegye 1896. május 24-i száma.
- ³² Nem azonos a jelenlegi Zrínyi Gimnázium létrehozásában nagy szerepet játszott Szigethy Elemér ügyvéddel, aki a család másik egerszegi ágából származott.
- ³³ Fodor József: Egy költészet története, Szépirodalmi Könyvkiadó 1975, 14. oldal
- ³⁴ Nagypapjától örökölhette, aki az 1848-as drezdai forradalom után testvérével együtt hazánkba menekült. Mikor a titkosrendőrség itt is nyomukba ért, és helyzetük reménytelenné vált, a két testvér a másokat is esetleg veszélyeztető irataikkal együtt vaskohóba ugrott.
- ³⁵ Életrajzát Németh László dolgozta fel. Nyomatásban megjelent: Emléktábla-avatás Zalaegerszegen, Ügyvédek Lapja, 2004/4. szám, 49. oldal.
- ³⁶ Idézi Keresztury Dezső A józanság lángelméi című versében.
- ³⁷ Szondi Lipót: Ember és sors – Kossuth Könyvkiadó 1996., 10. oldal
- ³⁸ Hivatkozom például az Adalék a magyar közjoghoz című könyvének példáira a magyar alkotmányos hagyományok köréből.
- ³⁹ Molnár András: Hadügyi reformkísérletek 1848 előtt. Századok, 1999/1200. oldal